
YENİ KİTAP: 'ZORAKİ İTTİFAKTAN YOL AYRIMINA: İTTİHAT TERAKKİ VE ERMENİLER', DOÇ. DR. NEJLA GÜNAY, ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI

16.02.2016

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Nejla Günayın Zoraki İttifaktan Yol Ayrımına: İttihat-Terakki ve Ermeniler adlı kitabı Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları tarafından yayımlandı. Kitapta, İttihat ve Terakki Partisi ile Taşnaksutyun arasında kurulan ittifak ekseninde 1890-1914 yılları arasındaki Türk-Ermeni ilişkileri ele alınmaktadır. Kitap, Doğu Anadolu Bölgesinin siyasi ve sosyolojik yapısı ile dünya gündemi çerçevesinde Türk, Ermeni ve Kürt unsurların birbirleriyle ilişkilerinin tarihî seyrine odaklanmaktadır.

Özellikle Başbakanlık Osmanlı Arşivinin birçok fonundan belgeler kullanılmış olması, eserin sadece siyasî konulara değil aynı zamanda sosyal, ekonomik, idari ve diplomatik konulara da ışık tutmasına imkân vermektedir. Eserde dönem gazetelerinin titizlikle kullanıldığı, böylece yazarın ifadesiyle resmî olmayan politik ilişkiler, kamuoyunun eğilimleri ve ülke ve dünya gündemi *□□ neler olduğunun belirlenmesinin mümkün kılındığı görülmektedir. Eserin başlığı bir iddiayı ortaya koymakta ve ittifakın kimler arasında ve neden zoraki yapıldığı konusunda merak uyandırmaktadır. İttihat ve Terakki-Ermeni ilişkileri, çok merak edilen ancak derinlemesine çalışılmamış bir konudur. Dolayısıyla eser bu konuda Türk tarihçiler tarafından yapılan ilk derli toplu çalışmadır.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru bazı Asya ülkelerindeki rejimlere karşı muhalif komiteler kurulmuştur. Rusya, İran ve Osmanlı Devleti gibi monarşi ile idare edilen ülkelere karşı kurulan bu muhalif komiteler bu ülkelerde başta meşrutiyet rejiminin ilan ettirilmesi olmak üzere çeşitli amaçlar taşımaktaydı. Komiteler ayrıca etnik ayrımcılığa dayanan yeni devletler kurmak amacı da gütmekteydi. Osmanlı Devletinde Meşrutiyetin yeniden ilân edilmesini isteyen gruplardan İttihat ve Terakki Cemiyeti, Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğünün korunmasını amaçlarken Ermeni, Bulgar vb. gibi unsurlar tarafından kurulan komitelerin büyük kısmı ayrılıkçı emeller gütmekteydi. Dolayısıyla komiteler temel hedefte ortak bir görüntü verirken ayrıntılarda birbirinden farklı hatta birbirine zıt amaçlar taşımaktaydı. Komitelerin özeldeki hedeflerinin ne olduğunu kimler tarafından kurulduğuna bakmak suretiyle belirlemek mümkündür. Prof. Günay bu kitapta bu muhalif komitelerin kimler tarafından kurulduğu, amaçları, birbirleriyle ilişkilerinin olup olmadığı ve ne gibi faaliyetlerde buldukları sorularına cevap aramaktadır.

Kitap özellikle yalnızca siyasi bulguları değil, Anadolu'da farklı meslek, din ve statüye sahip kişilerin yerel yönetimlere veya devlet karşısındaki toplumsal örgütlenmesi, Osmanlının sosyal yapısı gibi konularda önemli bilgiler de vermektedir. Bu yönüyle yaklaşık 100 yıl önce de var olan sosyal ve idarî problemlerin günümüze yansımalarına da ışık tutmaktadır.

Günay İttihatçıların, devletin dağılmasını önlemek için anayasal bir rejim oluşturulmasını zorunlu gördüğünü, bu çerçevede Taşnaksutyun Partisi ve Ermenilerin de özerklik için gerekli hakları elde edebilmek için Meşrutiyet

rejiminin getirilmesi konusunda İttihatçılar ile hemfikir olduğunu göstermektedir. Günay İttihatçıların İran muhalefeti ile nasıl işbirliği yaptığını ve onlara verdikleri destekleri de göstermektedir. Buna göre İttihatçıların fikir olarak yaşadıkları ilerlemeye rağmen eylem yapma konusunda bilgi ve tecrübe açısından eksikliklerine değinilmektedir. Bu kapsamda Günay İttihatçıların zaman zaman Taşnaklardan nasıl taktik ve eylem bilgisi desteği aldığını da incelemektedir. Taşnaksutyun-İttihat ve Terakki işbirliğinin nasıl 1907 yılından II. Meşrutiyetin ilan edilmesine kadar geçen zamanda toplumun da desteği ile rejim değişikliğine yol açtığı ancak daha sonra bu işbirliğinin neden ve nasıl bozulduğu da ayrıntısıyla ve belgelerle ele alınmaktadır.

ZORAKİ İTTİFAKTAN YOL AYRIMINA: İTTİHAT-TERAKKİ VE ERMENİLER

Nejla Günay

Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, 597 sf.

ISBN: 978-975-16-3137-4

Kaynak/Source: